

De collegekamer was en is vooral een mannenzaak: 103 van de 355 gemeenten hebben uitsluitend mannelijke wethouders. Vijf gemeenten wachten zelfs al ruim tweehonderd jaar op de eerste vrouwelijke wethouder. En uit onderzoek van De Collegetafel in opdracht van Binnenlands Bestuur blijkt dat er nog altijd 120 gemeenten zijn waar een vrouw het nog nooit tot burgemeester heeft weten te schoppen.

ONDERZOEK DIVERSITEIT COLLEGES VAN B&W

LASTIG TE SLECHTEN MANNENBOLWERKEN

Plotsklaps was daar een kans op een eerste vrouwelijke wethouder in Zwartewaterland. De mannencoalitie van ChristenUnie en SGP met de nieuwe lokale partij Buitengewoon Zwartewaterland was begin dit jaar gesneuveld. Voor de beide christelijke partijen waren er twee opties: een bredere coalitie met het grotere CDA of een smallere coalitie met de kleinere PvdA. Zou er voor het CDA worden gekozen, had dat kunnen leiden tot de eerste vrouwelijke wethouder in de geschiedenis van Zwartewaterland. De keuze viel echter op een nieuwe coalitie

met de PvdA want dan kon er beter worden samengewerkt met inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties aan een veilig, leefbaar en sociaal sterk Zwartewaterland. Het CDA met kandidaat-wethouder Margreet Bosma voldeed niet aan dat doel en viel buiten de boot. Het nieuwe college bestond uitsluitend uit mannelijke wethouders. Opnieuw. Zwartewaterland bestaat sinds een fusie in 2001 en heeft sindsdien enkel mannen als burgemeester en wethouders. De Overijsselse gemeente is niet de enige gemeente waar heren de dienst uitmaken in het lokaal bestuur. In een andere jonge fusiegemeente, het Limburgse Eijsden-Margraten, gefuseerd in 2011, is het ook al mannen wat de klok slaat. Bestuurlijke mannenbolwerken zijn er niet alleen in deze twee jonge gemeenten, maar

ook in een vijftal gemeenten met een geschiedenis van meer dan tweehonderd jaar: Druten, Loon op Zand, Mill & St. Hubert, Staphorst en Woensdrecht hadden nog nooit een vrouwelijke wethouder of burgemeester. Borne en Simpelveld hadden in 1998 voor het laatst een vrouwelijke wethouder en hebben ook altijd een mannelijke burgemeester gehad. Nog eens veertien gemeenten tonen alle tekenen van een bestuurlijk mannenbolwerk maar kunnen dat verbloemen met een vrouwelijke burgemeester. Alphen aan den Rijn (als fusiegemeente sinds 2014), Baarle-Nassau, Beek, Bernheze, Brielle, Brunssum, Druten, Leudal (fusiegemeente sinds 2007), Loon op Zand, Opsterland, Oudewater, Putten, Schiermonnikoog en Zaltbommel hebben in ieder geval (en soms maar kort) een vrouwelijke

Druten, Mill & St. Hubert, Staphorst en Woensdrecht hadden nog nooit een vrouwelijke wethouder of burgemeester

burgemeester (gehad). Het wethouderschap in deze gemeenten is echter een echte mannenzaak.

In het gefuseerde Alphen aan den Rijn, Beek, Druten, Leudal en Loon op Zand was er nooit een vrouwelijke wethouder. In Oudewater, Baarle-Nassau, Putten, Zaltbommel, Schiermonnikoog, Bernheze, Brielle en Brunssum is dat vijf of meer collegeperiodes geleden.

Brunssum ontkomt maar net aan het etiket bestuurlijk mannenbolwerk. Begin dit jaar werd in de Zuid-Limburgse gemeente Wilma van der Rijt-van der Kruis als opvolger van Gerd Leers benoemd waardoor er voor het eerst in bijna 250 jaar een vrouwelijke burgemeester zat. Opvallende verschijning in dit rijtje van net-niet-bestuurlijke mannenbolwerk is Alphen aan den Rijn: de enige grote gemeente waar het wethouderschap sinds de herindeling in 2014 een zaak van mannen is. De gemeente ontkomt aan het etiket van bestuurlijk mannenbolwerk omdat Liesbeth Spies er de ambtsketen draagt.

LOKAAL EN CHRISTELIJK

Opvallend in vrijwel al deze mannenbolwerken is de dominantie van lokale en christelijke partijen. En het zijn allemaal gemeenten op het platteland, op afstand van de stad. Daarom is het opmerkelijk dat Alphen aan den Rijn, midden in het Groene Hart, in zijn ontwikkeling tot een stad met meer dan honderdduizend inwoners er nog niet in is geslaagd om aan te sluiten bij het gebruikelijke grootstedelijk profiel van een combinatie van mannelijke en vrouwelijke wethouders. Protestants-christelijke partijen hebben een forse invloed in Putten, Staphorst, Zaltbommel en Zwartewaterland. Ze liggen in de zogeheten *Biblebelt*.

In Zwartewaterland en Staphorst staan vrouwelijke bestuurders vooral door het verzet en de tegenwerking van de SGP buitenspel. De benoeming van vrouwen op die bestuurdersfuncties ligt met name bij de SGP moeilijk. Dat bleek ook uit de sterk verdeelde reacties dit jaar op de benoeming van Paula Schot in Schouwen-Duiveland tot eerste vrouwelijke SGP-wethouder in het land. De grootst mogelijke minderheid van de SGP-achterban vindt een vrouw als wethouder onaanvaardbaar, zo bleek uit

onderzoek van *Omroep Zeeland*.

Maar het zijn niet alleen gemeenten met een stevige SGP-invloed waar vrouwen als burgemeester of wethouder buiten de deur worden gehouden. Een dominante combinatie van lokale partijen en het CDA zorgt voor een mannenbestuur in plattelandsgemeenten als Eijsden-Margraten, Mill & St. Hubert, Simpelveld, Woensdrecht, Baarle-Nassau, Druten, Leudal en Loon op Zand. In veel van die gemeenten maken lokale partijen de dienst uit. En daarvan is bekend dat die gemiddeld meer mannelijke vertegenwoordigers in hun rangen hebben.

KWART VROUW

Kenmerkend is ook dat het aantal vrouwelijke raadsleden aan de lage kant is. Woensdrecht is een van de weinige gemeenten waar het aantal vrouwelijke raadsleden (37 procent) boven het landelijk gemiddelde van 31 procent ligt.

Het benoemen van vrouwen tot wethouder wordt sinds de eeuwwisseling steeds meer

gebruikelijk. De eerste benoemingen waren in 1919 in Oostzaan en Valkenburg. Pas in de laatste decennia van de vorige eeuw begon het aantal vrouwelijke wethouders te stijgen. In 2002 waren het er 278 (16 procent), in 2018 groeide dat tot 25 procent.

Duidelijk is dat ondanks alle maatschappelijke aandacht voor diversiteit en inclusiviteit de mannen de wethouderszetels domineren. Niet alleen is driekwart van de wethouders een man; in 103 van de 355 gemeenten bekleeden alleen mannen de wethoudersposten. In 37 gemeenten, dus ruim 10 procent van de gemeenten, waaronder een grote stad als Apeldoorn, is het tien jaar of langer geleden dat er een vrouwelijke wethouder aan de bestuurstafel zat [zie kader hieronder]. Colleges met uitsluitend vrouwelijke wethouders zijn helemaal uitzonderlijk. Na de formatie van 2002, 2006 en 2010 waren er vier colleges met uitsluitend vrouwelijke wethouders, na de college- ▶

MANNEN OP WETHOUDERSSTOEL

Er zijn 37 gemeenten die al meer dan tien jaar geen vrouwelijke wethouder hebben of die sinds hun ontstaan als fusiegemeente alleen mannelijke wethouders hebben gehad:

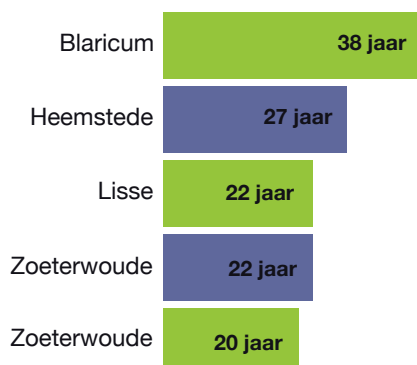
Nooit een vrouwelijke wethouder – Alphen aan den Rijn (sinds 2014), Beek, Druten, Eijsden-Margraten (sinds 2011), Leudal, Loon op Zand, Mill & St. Hubert, Staphorst, Woensdrecht en Zwartewaterland.

Laatste keer vrouwelijke wethouder:

1990	Schiermonnikoog
1991	Oudewater
1994	Baarle-Nassau, Putten
1998	Borne, Simpelveld
1999	Zaltbommel
2001	Bernheze, Brielle, Brunssum
2002	Opsterland
2004	Reusel-de Mierden en Urk
2005	Beuningen
2006	Aalten, Ameland, Etten-Leur, Veere
2007	Halderberge
2009	Rijssen-Holtén
2010	Aa en Hunze, Apeldoorn, Boekel, Dalfsen, Hof van Twente, Son en Breugel, Tholen, Voorst en Wijk bij Duurstede
2012	Eemnes

In dit onderzoek zijn vrouwelijke wethouders voor een herindelingsproces buiten beschouwing gelaten: zo had de voormalige gemeente Ossendrecht, dat is opgegaan in Woensdrecht, een vrouwelijke wethouder en had de voormalige gemeente Spaubeek, dat is opgegaan in de gemeente Beek, een plaatsvervangend wethouder.

TOP 5 GEMEENTEN MET VROUWELIJKE BURGEMEESTERS

Het burgemeesterschap werd na de Franse Revolutie een vanzelfsprekende functie in elke gemeente. Daarvoor bestond het burgemeesterschap ook al, maar was het zeker in grote steden een functie die jaarlijks wisselde en soms zelfs als viermanschap (Groningen) werd uitgevoerd. Pas na de Tweede Wereldoorlog kreeg Nederland zijn eerste vrouwelijke burgemeester: Truus Smulders-Belien (Oost-, West- en Middelbeers, 1946-1966). Er zijn inmiddels 61 gemeenten die meer dan 10 jaar een vrouwelijke burgemeester hebben (gehad).

VROUWELIJKE BURGEMEESTER IN DE GROTE STAD

Sharon Dijksma wordt de derde vrouwelijke burgemeester in Utrecht. De vierde stad van het land is daarmee voor de andere grote steden een onovertroffen voorbeeld. Van de tien grootste steden heeft de helft zelfs nooit een vrouwelijke burgemeester gehad.

Amsterdam	3 jaar - Femke Halsema en Guusje ter Horst (wnd)
Rotterdam	sinds 1622 alleen mannelijke burgemeesters
Den Haag	3 jaar - Jetta Klijnsma (wnd) en Pauline Krikke
Utrecht	22 jaar - Lien Vos-van Gortel en Annie Brouwer-Korf
Eindhoven	sinds 1801 alleen mannelijke burgemeesters
Groningen	sinds 1824 alleen mannelijke burgemeesters
Tilburg	sinds 1809 alleen mannelijke burgemeesters
Almere	12 jaar - Annemarie Jorritsma
Breda	sinds 1814 alleen mannelijke burgemeesters
Nijmegen	9 jaar - Ien Dales en Guusje ter Horst

120 gemeenten hadden nog nooit vrouwelijke burgemeester

Laarbeek) zoals eerder dit jaar ook in Brunssum en Wormerland voor het eerst in de geschiedenis een vrouw de ambtske-

ten mocht omhangen. Dalfsen (Erica van Lente) en Kerkrade (Petra Dassen) kregen in 2019 voor het eerst een vrouwelijke burgemeester, Goes (Margo Mulder) in 2018 en Gorinchem (Reinie Melissant) en Someren (Dilia Blok) in 2017.

Twee derde van de gemeenten heeft een vrouw als burgemeester (gehad) of een of meer vrouwelijke wethouders aan de colleegetafel. Voor genoegzame tevredenheid is weinig aanleiding. Een fors aantal gemeenten heeft alleen dankzij de druk van de commissaris van de koning en de instemming van de gemeenteraad slechts tijdelijk een vrouwelijke burgemeester gehad, zoals onder andere in Apeldoorn, Beuningen, Ede, Goes, Laarbeek, Roosendaal, Urk en Zandvoort. In de meeste van die gemeenten was dat kennelijk toch geen aanleiding vervolgens voor het echie het oog op een vrouw te laten vallen. ●

vorming van 2014 waren er drie colleges (Het Bildt, Ubbergen en Ouder-Amstel) met uitsluitend vrouwelijke wethouders en in de huidige, in 2018 begonnen, collegeperiode zijn er twee gemeenten (Appingedam en Gemert-Bakel) die uitsluitend vrouwelijke wethouders hebben. Echter dat gaat veranderen, want Appingedam gaat op in Eemsdelta en drie van de vier vrouwelijke wethouders in Gemert-Bakel vertrekken: Miranda de Rooter is al weg omdat zij 'thuis nodig is', Anke van Extel-van Katwijk wordt binnenkort burgemeester in Asten, en Inge van Dijk vertrekt hoogstwaarschijnlijk in het voorjaar naar de Tweede Kamer als nummer drie op de CDA-lijst.

WAARNEMERS

Het aantal vrouwelijke burgemeesters stijgt procentueel gezien, maar door de gelijktijdige daling van het aantal gemeenten blijft het aantal nagenoeg hetzelfde. Er zijn 85 gemeenten met een vrouwelijke burgemeester. Daarmee zijn mannen ook in de burgemeestersfunctie nog altijd dominant. In 120 gemeenten is nog nooit een vrouw tot burgemeester benoemd. Voor recent ontstane fusiegemeenten kan dat toeval zijn, maar het overgrote deel van de gemeenten kent al meer dan tweehonderd jaar een burgemeester. Rotterdam is een sprekend voorbeeld. Het burgemeesterschap wordt sinds 1622 door een man gedaan. Het aantal gemeenten zonder vrouwelijke burgemeester neemt langzaam maar zeker af. In Deurne wordt binnenkort voor het eerst een vrouwelijke burgemeester benoemd (Greet Buter, wethouder in

VROUWELIJKE BESTUURDERS IN DE PROVINCIE

Tineke Schilthuis was in 1974 in Drenthe de eerste vrouwelijke commissaris van de koning(in). Drenthe heeft met de huidige cdk Jetta Klijnsma al zijn derde vrouwelijke cdk want in de jaren '90 was Margreet de Boer kortstondig de tweede vrouwelijke cdk in het provinciehuis van Assen. Drenthe laat met twaalf jaar een vrouwelijke cdk andere provincies flink achter zich.

Overijssel (zes jaar Ank Bijleveld), Zeeland (zes jaar Karla Peijs), Noord-Brabant (zes jaar Hanja Maij-Weggen en sinds 1 oktober Ina Adema) en Zuid-Holland (vijf jaar Joan Leemhuis-Stout) volgen op gepaste afstand. Gelderland en Friesland kenden ook een vrouwelijke cdk, maar slechts kortstondig. Joan Leemhuis-Stout (Friesland, 2016-2017) en Noline van den Broek-Laman Trip (Gelderland, 1990-1991) waren waarnemend cdk. In Groningen, Utrecht, Noord-Holland en Limburg is er in ruim twee eeuwen dat Nederland de cdk kent nog nooit een vrouwelijke cdk geweest. Ook Flevoland, waar Leen Verbeek sinds 2008 cdk is, kent in zijn veel kortere geschiedenis (sinds 1986) uitsluitend mannelijke cdk's.

Een of meer vrouwelijke gedeputeerden zijn er in alle provincies, met uitzondering van Drenthe. Daar is sinds het afscheid van Tanja Klip in 2015 de post van gedeputeerde een uitsluitende mannenzaak.